



NARODOWY
BANK POLSKI

Grudzień 2025 r.

Raport o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego w 2024 r.

Synteza



Grudzień 2025 r.

Raport o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego w 2024 r.

Synteza

Opracował zespół pod kierownictwem:
Renaty Pawlickiej

Zespół autorski:

Mateusz Dzicher
Anna Kalinowska-Piech
Katarzyna Maskalan
Anna Oko
Michał Popiołek
Sylwia Roszczyk-Sagan
Marta Wójcik-Dębska

Wydał:

Narodowy Bank Polski
ul. Świętokrzyska 11/21
00-919 Warszawa
nbp.pl

© Copyright Narodowy Bank Polski, 2025

Spis treści

Streszczenie	4
1. Uwarunkowania i zakres nadzoru systemowego w Polsce	5
2. Działania nadzorcze w 2024 r.	8
2.1. Systemy płatności wysokokwotowych	8
2.2. Systemy płatności detalicznych	10
2.3. Schematy płatnicze	14
2.4. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	16
Spis skrótów	19
Spis tabel	21

Streszczenie

Raport o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego (Raport) jest cyklicznym opracowaniem prezentującym działania podejmowane przez Narodowy Bank Polski (NBP) w ramach nadzoru systemowego (ang. *oversight*) sprawowanego przez Prezesa NBP nad systemami płatności, schematami płatniczymi, systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, stanowiącymi infrastrukturę systemu płatniczego (ISP)¹.

Działania NBP w zakresie nadzoru systemowego służą zapewnieniu bezpiecznego, zgodnego z prawem i niezakłóconego funkcjonowania nadzorowanej infrastruktury systemu płatniczego, przyczyniając się do ograniczenia ryzyka, a w rezultacie wspierają stabilność systemu finansowego.

Do najistotniejszych działań dotyczących nadzoru systemowego w 2024 r. należało:

1. Prowadzenie postępowań administracyjnych, z których 16 zostało zakończonych wydaniem decyzji Prezesa NBP zezwalających na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności i schematów płatniczych.
2. Prowadzenie prac nadzorczych związanych z oceną detalicznych systemów płatności Elixir, Express Elixir i Euro Elixir, jak również systemu płatności mobilnych BLIK, pod kątem spełniania *Wymagań nadzorczych w zakresie cyberodporności dla infrastruktury rynku finansowego (CROE)*².
3. Wdrożenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności natychmiastowych BlueCash wynikających z zaleceń sformułowanych w raporcie z oceny systemu pod kątem spełniania *Zasad dotyczących infrastruktury rynków finansowych*³.
4. Zakończenie badania dotyczącego oceny prawidłowości stosowania wymogów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/751 z dnia 29 kwietnia 2015 r. w sprawie opłat interchange w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę na polskim rynku przez dostawców usług płatniczych.
5. Finalizacja ocen zmian w zasadach funkcjonowania schematów płatniczych Visa Europe oraz Mastercard, polegających na umożliwieniu agentom rozliczeniowym pobierania od użytkowników kart płatniczych opłaty za dostęp do bankomatów krajowych w przypadku transakcji wypłaty gotówki, realizowanej na terenie Polski oraz innych krajów regionu.

¹ *Raport* powstał z wykorzystaniem danych i informacji przekazywanych do NBP na podstawie przepisów prawa krajowego oraz na podstawie ogólnodostępnych informacji o nadzorowanej ISP.

² *Cyber resilience oversight expectations for financial market infrastructures*, EBC, grudzień 2018 r., https://www.ecb.europa.eu/paym/pdf/cons/cyberresilience/Cyber_resilience_oversight_expectations_for_financial_market_infrastructures.pdf.

³ Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych (ang. *Principles for financial market infrastructures*), CPMI-IOSCO, kwiecień 2012 r., <http://www.bis.org/cpmi/publ/d101a.pdf>.

Uwarunkowania i zakres nadzoru systemowego w Polsce

Jednym z głównych zadań banków centralnych jest zapewnienie stabilności systemu finansowego, w tym systemu płatniczego, definiowanej jako stan, w którym system finansowy spełnia swoje funkcje w sposób ciągły i efektywny, również w przypadku wystąpienia nieoczekiwanych i niekorzystnych zdarzeń.

System płatniczy tworzy swoisty system naczyń połączonych. Dysfunkcja jednego z elementów systemu płatniczego może, na zasadzie efektu domina, negatywnie przełożyć się na funkcjonowanie innych jego elementów, a także na stabilność całego systemu finansowego lub poszczególnych instytucji i rynków finansowych. Najdalej idącym skutkiem nieprawidłowości funkcjonowania infrastruktury systemu płatniczego może być negatywny wpływ na gospodarkę realną i jej uczestników.

Nadzór systemowy (*oversight*) w zakresie systemu płatniczego koncentruje się na funkcjonowaniu:

- systemów płatności;
- schematów płatniczych;
- systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych stanowiących infrastrukturę systemu płatniczego (ISP).

System płatności to podlegające prawu polskiemu prawne powiązania pomiędzy co najmniej trzema instytucjami⁴ (uczestnikami), w ramach których obowiązują wspólne dla tych uczestników zasady przeprowadzania rozliczeń lub realizacji ich zleceń rozrachunku (zleceń uczestnika dotyczących przekazania kwoty pieniężnej na rachunek odbiorcy prowadzony przez agenta rozrachunkowego lub innych zleceń, które powodują wykonanie lub zwolnienie ze zobowiązania pieniężnego zgodnie z zasadami systemu płatności).

Schemat płatniczy to zbiór zasad przeprowadzania transakcji płatniczych, wydawania i akceptowania przez dostawców usług płatniczych instrumentów płatniczych i przetwarzania transakcji płatniczych wykonywanych przy użyciu instrumentów płatniczych oraz system kart płatniczych.

⁴ Zgodnie z art. 1 pkt 1 oraz pkt 5 lit. a–d UoOR co najmniej jedną z tych instytucji musi być: Narodowy Bank Polski, bank centralny innego kraju, bank krajowy lub oddział banku zagranicznego, firma inwestycyjna, zagraniczna osoba prawna lub organ władzy publicznej.

System rozrachunku papierów wartościowych to podlegające prawu polskiemu prawne powiązania pomiędzy co najmniej trzema instytucjami⁵, w ramach których obowiązują wspólne zasady przeprowadzania rozliczeń lub realizacji ich zleceń rozrachunku w transakcjach zawieranych w obrocie instrumentami finansowymi, w tym w instrumentach pochodnych (zleceń uczestnika dotyczących przeniesienia papierów wartościowych w drodze dokonania odpowiednich zapisów w prowadzonej ewidencji papierów wartościowych lub w inny sposób).

Rola NBP w sprawowaniu nadzoru systemowego polega na:

- wydawaniu decyzji i opinii oraz dokonywaniu ocen nadzorczych w zakresie zasad funkcjonowania ISP;
- monitorowaniu i analizowaniu funkcjonowania ISP;
- podejmowaniu działań na rzecz wprowadzenia zmian wspierających prawidłowe funkcjonowanie ISP.

Kryteriami, którymi kieruje się NBP w ramach analiz i ocen funkcjonowania ISP, są bezpieczeństwo, sprawność i zgodność z prawem.

W 2024 r. nadzór systemowy Prezesa NBP obejmował:

- 2 systemy płatności wysokokwotowych:
 - SORBNET2 – system płatności w PLN, prowadzony przez NBP;
 - TARGET-NBP – system płatności w EUR, stanowiący komponent systemu TARGET, prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a pod względem operacyjnym przez cztery banki centralne strefy euro;
- 6 systemów płatności detalicznych:
 - systemy Elixir, Euro Elixir i Express Elixir prowadzone przez KIR;
 - BlueCash prowadzony przez Autopay S.A.;
 - System Płatności BLIK (system BLIK) prowadzony przez PSP;
 - KSR prowadzony przez Fiserv Polska S.A.;
- 10 schematów płatniczych:
 - schematy kartowe: Visa Europe, Mastercard oraz American Express;
 - schematy niekartowe: Schemat Płatniczy BLIK (schemat BLIK), YetiPay, mPay, SkyCash, Billon, payeye⁶ oraz PaySpe;
- 5 systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych:
 - SKARBNET4 – system rejestracji bonów pieniężnych NBP i bonów skarbowych;
 - system rozrachunku transakcji zawieranych w obrocie instrumentami finansowymi prowadzony przez KDPW S.A. (system rozrachunku prowadzony przez KDPW);

⁵ W rozumieniu UOIF co najmniej jedną z tych instytucji, które są uczestnikami systemu płatności lub systemu rozrachunku papierów wartościowych i są odpowiedzialne za wykonanie zobowiązań wynikających z realizacji zleceń rozrachunku w systemie, powinny być: NBP, bank centralny innego państwa, bank krajowy, oddział banku zagranicznego, instytucja kredytowa lub jej oddział, firma inwestycyjna lub organ władzy publicznej.

⁶ 9 stycznia 2024 r. schemat płatniczy payeye został wykreślony z prowadzonej przez NBP listy schematów płatniczych.

- system rozliczeń dla transakcji, których przedmiotem są instrumenty finansowe, na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obróć zorganizowany) prowadzony przez KDPW_CCP S.A., oraz system rozliczeń dla transakcji, których przedmiotem są instrumenty finansowe, na podstawie *Regulaminu rozliczeń transakcji (obróć niezorganizowany)* prowadzony przez KDPW_CCP S.A. (oba systemy łącznie: systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP);
- system rozliczeń i rozrachunku instrumentów finansowych prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. (IRGiT SRF).

Rozdział 2

Działania nadzorcze w 2024 r.

W 2024 r. działania nadzorcze NBP koncentrowały się na wydawaniu (w ramach prowadzonych postępowań administracyjnych) decyzji i opinii na podstawie wniosków składanych przez operatorów nadzorowanych systemów i schematów, a także na przeprowadzaniu przekrojowych ocen zasad funkcjonowania systemów na podstawie unijnych i międzynarodowych standardów, tj. opracowania CPMI-IOSCO *Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych* (PFMI) oraz opracowania EBC *Wymagania nadzorcze w zakresie cyberodporności dla infrastruktur rynku finansowego* (CROE). Prowadzono również cykliczne badania i analizy dotyczące funkcjonowania nadzorowanej ISP.

2.1. Systemy płatności wysokokwotowych

Badania nadzorcze dotyczące systemów płatności wysokokwotowych

W 2024 r. przeprowadzono cykliczne badania systemu SORBNET2.

Uczestnicy krytyczni

Za uczestników krytycznych systemu płatności SORBNET2 uznaje się podmioty będące:

- operatorami systemowo ważnej infrastruktury, tj.: systemów płatności wysokokwotowych, systemowo ważnych systemów płatności detalicznych, systemów rozrachunku papierów wartościowych, systemów rozliczeń papierów wartościowych;
- bankami, których wartość obrotów netto przekraczała 5% wartości obrotów całego systemu w poprzednim roku kalendarzowym;
- bankami, które przy symulacji całodziennego niedostępności powodują brak rozrachunku więcej niż 2% wartości zleceń w systemie.

Uczestnicy krytyczni systemu SORBNET2 w 2024 r. odpowiadali łącznie za 73,04% wszystkich generowanych obrotów w systemie (spadek o 0,5 pkt proc. w stosunku do 2023 r.).

Testy warunków skrajnych

Przeprowadzono także badanie odporności modelu SORBNET2 na wystąpienie skrajnych, ale prawdopodobnych warunków rynkowych za pomocą symulacji z wykorzystaniem zróżnicowanych scenariuszy testowych. Scenariusze zakładały czasowy brak wysyłania zleceń do systemu przez największego lub trzech największych uczestników oraz zmniejszenie do 25% wysokości dostępnego dla uczestników kredytu technicznego. Na podstawie przeprowadzonych symulacji funkcjonowania modelu SORBNET2 i po analizie otrzymanych wyników

testów nie stwierdzono istotnych przesłanek świadczących o braku wystarczającej płynności potrzebnej do regulowania zobowiązań uczestników systemu.

Efekt gapowicza

W celu oszacowania ryzyka powstania zatorów płatniczych w systemie przeprowadzono również badanie sprawdzające potencjalne wystąpienie „efektu gapowicza” wśród uczestników systemu SORBNET2. Zatory mogą powstawać w następstwie opóźniania dostarczania przez uczestnika części własnej lub zewnętrznej płynności do systemu, co może skutkować brakiem natychmiastowego dopasowania wartości zleceń płatniczych wchodzących i wychodzących w systemie. W wyniku analiz zidentyfikowano pojedyncze przypadki, które teoretycznie wskazywały na możliwość występowania „efektu gapowicza”. Jednakże obserwacje te należy rozpatrywać w kontekście relatywnie niskich odchyleń wartości zastosowanych miar od stanu równowagi, niemających istotnego wpływu na sprawne i bezpieczne funkcjonowanie systemu SORBNET2.

Incydenty w systemach płatności wysokokwotowych

W 2024 r. w systemach płatności wysokokwotowych nie odnotowano incydentów mających wpływ na dostępność systemów, natomiast wystąpiło sześć przypadków opóźnienia w zamknięciu dnia. Zdarzenia te nie wpłynęły na prawidłowe i sprawne funkcjonowanie całego systemu płatniczego w Polsce.

Dane dotyczące systemów płatności wysokokwotowych

W 2024 r. łączna liczba zrealizowanych zleceń w obu systemach płatności wysokokwotowych, tj. SORBNET2 i TARGET-NBP, wyniosła 9,3 mln i w porównaniu z 2023 r. wzrosła o 10,1%, natomiast łączna wartość zleceń wyniosła 171,4 bln zł i oznaczało to wzrost o 11,3%.

Tabela 2.1. Dane dotyczące systemów wysokokwotowych SORBNET2 i TARGET2-NBP⁷

	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba zrealizowanych transakcji (mln szt.)	6,1	6,7	7,8	8,4	9,3
Wartość zrealizowanych transakcji (bln zł)	104,5	131,3	141,4	154,0	171,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

W 2024 r. w systemie SORBNET2 przetworzono 64,5% liczby i 90% wartości wszystkich zleceń wysokokwotowych w Polsce. Oznaczało to niewielki spadek udziału w liczbie (o 1,7 pkt proc.) oraz minimalny wzrost udziału w wartości zleceń (o 0,7 pkt proc.) w porównaniu z 2023 r.

⁷ Wartość transakcji w systemie TARGET-NBP przeliczono na złotówki po średnim kursie NBP dla każdego miesiąca.

Tabela 2.2. Udziały systemów SORBNET2 i TARGET-NBP w rynku płatności wysokokwotowych (%)

SORBNET2	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	70,1	68,8	69,4	66,2	64,5
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	92,5	92,5	90,6	89,3	90,0
TARGET-NBP	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	29,9	31,2	30,6	33,8	35,5
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	7,5	7,5	9,4	10,7	10,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

2.2. Systemy płatności detalicznych

Postępowania dotyczące systemów płatności detalicznych

W 2024 r. przeprowadzono jedenaście postępowań administracyjnych zakończonych wydaniem przez Prezesa NBP decyzji zezwalających na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania:

- systemów Elixir, Euro Elixir oraz Express Elixir, w zakresie modyfikacji regulaminu w związku z realizowanym wspólnie przez KIR i Związek Banków Polskich (ZBP) przedsięwzięciem pod nazwą Sektorowe Centrum Usług AML, w ramach którego KIR i ZBP mają świadczyć na rzecz sektora bankowego usługi wspierające działania banków w obszarze przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu;
- systemu Euro Elixir, polegających na zapewnieniu dostępu do tego systemu uczestnikom, wobec których prowadzona jest przymusowa restrukturyzacja, w przypadku dalszego wypełniania przez tych uczestników istotnych obowiązków wynikających z umowy uczestnictwa w systemie;
- systemu BLIK, polegających m.in. na:
 - wprowadzeniu uczestnictwa pośredniego jako formy uczestnictwa w systemie oraz umożliwieniu Krajowej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej uczestnictwa w systemie;
 - zmodyfikowaniu zasad dotyczących depozytu zabezpieczającego należności przysługujące wydawcom instrumentu płatniczego oraz PSP w przypadku wystąpienia „odwrotnej pozycji” agenta rozliczeniowego;
- systemu BlueCash, polegających na:
 - weryfikacji zasad zabezpieczenia płynności i realizacji zleceń rozrachunku oraz ustanowienia polityki zarządzania ryzykiem w systemie oraz uregulowania w zasadach funkcjonowania systemu uczestnictwa spółki będącej podmiotem prowadzącym system BlueCash;
 - przeniesieniu środowiska produkcyjnego systemu z dotychczasowego ośrodka przetwarzania danych do nowego ośrodka;

- ustanowieniu zasad współpracy z dostawcami współpracującymi oraz na zmianach w zasadach zarządzania ryzykiem powodowanym przez dostawców współpracujących i postępowania w przypadku ogłoszenia upadłości tych podmiotów lub podmiotu niebędącego uczestnikiem, który prowadzi rachunek wspierający.

Inne działania nadzorcze dotyczące systemów płatności detalicznych

Zakończono przekrojową ocenę nadzorczą badającą zgodność z wymogami CROE funkcjonowania trzech systemów płatności, których operatorem jest KIR, tj. Elixir, Express Elixir oraz Euro Elixir. Ocena wykazała bardzo wysoki poziom zgodności badanych systemów z wymogami CROE na poziomie rozwojowym⁸.

Dokonano weryfikacji realizacji przez operatora systemu BlueCash wybranych zaleceń wynikających ze sfinalizowanej w 2022 r. oceny systemu płatności BlueCash pod kątem spełniania *Zasad dotyczących infrastruktury rynków finansowych*⁹. Wszystkie zalecenia uznano za zrealizowane.

Rozpoczęto ocenę zasad funkcjonowania systemu BLIK pod kątem zgodności z CROE.

Incydenty w systemach płatności detalicznych

W 2024 r. w systemach płatności detalicznych odnotowano łącznie 15 incydentów. Incydenty te były w dużej mierze skutkiem problemów po stronie dostawców usług zewnętrznych, błędów w oprogramowaniu lub błędów ludzkich u operatora systemu. Zdarzenia te nie miały istotnego znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania całego systemu płatniczego w Polsce.

Dane dotyczące systemów płatności detalicznych

We wszystkich systemach płatności detalicznych w 2024 r. zrealizowano łącznie 4,8 mld zleceń o wartości 11,3 bln zł, co oznacza wzrost o 16,8% dla liczby i o 7,5% dla wartości zleceń w stosunku do 2023 r.

Tabela 2.3. Dane dotyczące systemów płatności detalicznych

	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba zrealizowanych transakcji (mld szt.)	2,5	3,0	3,5	4,1	4,8
Wartość zrealizowanych transakcji (bln zł)	6,9	8,1	9,8	10,5	11,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od operatorów systemów płatności detalicznych.

⁸ Zgodnie z *Polityką*, NBP względem nadzorowanych systemów płatności stosuje wymogi CROE określone na poziomie rozwojowym. Poziom rozwojowy obejmuje 155 wymagań i jest to poziom bazowy. Poziom zaawansowany obejmuje wymagania określone na poziomie rozwojowym i 84 wymagania dodatkowe, natomiast poziom innowacyjny (najwyższy) obok wymagań na poziomie rozwojowym i zaawansowanym obejmuje 50 dodatkowych wymagań.

⁹ <https://nbp.pl/informacja-na-temat-oceny-systemu-platnosci-bluecash>.

Przyjmując kryterium liczby zrealizowanych zleceń w danym systemie, dokonano uszeregowania poszczególnych systemów płatności detalicznych według skali działalności tj.:

- Elixir,
- BLIK,
- Euro Elixir,
- Express Elixir,
- BlueCash,
- KSR.

Elixir

Pod względem liczby zrealizowanych zleceń w całym analizowanym okresie wśród systemów płatności detalicznych na pierwszym miejscu znajdował się system Elixir, sklasyfikowany jako systemowo ważny system płatności. W 2024 r. przeprowadzono w tym systemie 47% wszystkich detalicznych zleceń płatniczych w Polsce (mniej o 7 pkt proc. niż w 2023 r.). Jego udział w rynku płatności detalicznych zmniejszył się istotnie głównie na rzecz systemu BLIK.

Tabela 2.4. Udziały systemu Elixir w rynku płatności detalicznych (%)

	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	79	71	62	54	47
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	87	84	80	81	81

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od KIR.

BLIK

System BLIK jest klasyfikowany jako istotny system płatności detalicznych. W 2024 r. udział transakcji zrealizowanych w systemie BLIK wyniósł 39% ogólnej liczby płatności detalicznych i 2,3% ich łącznej wartości. W 2024 r. w porównaniu z poprzednim rokiem wzrost wyniósł 36% liczby transakcji i 38% ich wartości.

Tabela 2.5. Udziały systemu BLIK w rynku płatności detalicznych (%)

	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	15	22	29	34	39
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	0,62	1,04	1,40	1,82	2,34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od PSP.

Euro Elixir

System Euro Elixir jest istotnym system płatności detalicznych. Liczba przetworzonych w 2024 r. zleceń w tym systemie wzrosła o 4,7% w porównaniu z 2023 r., a ich udział we wszystkich detalicznych zleceniach płatniczych w Polsce w 2024 r. wyniósł tylko 1,1% (odnotowując niewielki spadek z poziomu 1,3% w 2023 r.). Udział w wartości zleceń w PLN spadł o 1 pkt proc. i wyniósł 14%.

Tabela 2.6. Udziały systemu Euro Elixir w rynku płatności detalicznych (%)

	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	1,30	1,34	1,36	1,27	1,14
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	11	13	17	15	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od KIR.

Express Elixir oraz BlueCash

W 2024 r. udział liczby transakcji w systemach natychmiastowych Express Elixir oraz BlueCash w liczbie wszystkich płatności detalicznych wyniósł 11,3%, a wartości – 2,5% (wzrost w stosunku do 2023 r. o 1,9 pkt proc. dla liczby oraz o 0,4 pkt proc. dla wartości). Dla obu systemów płatności natychmiastowych łącznie w 2024 r. odnotowano wzrost liczby zleceń w stosunku do 2023 r. o 40,6%, a wartości – o 28,8%.

Tabela 2.7. Udziały systemów Express Elixir i BlueCash w rynku płatności detalicznych (%)

Express Elixir	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	2,32	4,11	6,44	9,04	11,04
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	0,95	1,22	1,50	1,93	2,34
BlueCash	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	0,39	0,39	0,40	0,35	0,27
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	0,15	0,16	0,18	0,19	0,21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od KIR i Autopay.

KSR

W systemie KSR w 2024 r. przetworzono 1,1% liczby płatności detalicznych, co odpowiadało 0,14% wartości (spadek w stosunku do 2023 r. o 0,1 pkt proc. dla liczby i 0,01 pkt proc. dla wartości zleceń).

Tabela 2.8. Udziały systemu KSR w rynku płatności detalicznych (%)

	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	1,85	1,71	1,39	1,26	1,12
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	0,18	0,17	0,15	0,15	0,14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od Fiserv Polska S.A.

2.3. Schematy płatnicze

Postępowania dotyczące schematów płatniczych

W 2024 r. Prezes NBP wydał pięć decyzji zezwalających na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania schematów płatniczych. Wszystkie decyzje Prezesa dotyczyły Schematu Płatniczego BLIK.

Zmiany te polegały m.in. na:

- umożliwieniu przeprowadzania **płatności powtarzalnych**, w szczególności umożliwiających automatyczną autoryzację transakcji powtarzalnych na zmienną kwotę;
- wprowadzeniu uczestnictwa pośredniego jako formy uczestnictwa w schemacie oraz umożliwieniu Krajowej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej uczestnictwa w schemacie.

Inne działania nadzorcze dotyczące schematów płatniczych

W 2024 r. zakończono ocenę planowanych zmian w zasadach funkcjonowania schematu płatniczego Visa Europe, polegających na umożliwieniu agentom rozliczeniowym pobieranie od użytkowników kart płatniczych opłaty za dostęp do bankomatów krajowych (ang. *Domestic Access Fee*) w przypadku transakcji wypłaty gotówki.

Zakończono również ocenę projektowanych zmian w zasadach funkcjonowania schematu płatniczego Mastercard dotyczących umożliwienia agentom rozliczeniowym pobierania opłaty *surcharge* w przypadku transakcji wypłaty gotówki w bankomatach (ang. *ATM Access Fee*).

Ponadto w związku z informacją przekazaną przez PayEye sp. z o.o. o zakończeniu działalności w Polsce, schemat płatniczy payeye został wyłączony z listy schematów płatniczych nadzorowanych przez Prezesa NBP.

Badania dotyczące schematów płatniczych

W 2024 r. prowadzono bieżący monitoring wielkości opłat *interchange*¹⁰ pobieranych przez poszczególne organizacje kartowe w podziale na karty debetowe oraz kredytowe¹¹. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie naliczania opłat *interchange* przez organizacje. Dodatkowo sfinalizowano, wspólnie z UKNF, badanie prawidłowości stosowania opłat *interchange* w podziale na karty debetowe i kredytowe przez dostawców usług płatniczych, tj. wydawców instrumentów płatniczych oraz agentów rozliczeniowych.

Incydenty dotyczące schematów płatniczych

W 2024 r. odnotowano w schematach płatniczych 12 incydentów. Przyczynami tych incydentów były głównie błędy ludzkie, błędy oprogramowania oraz problemy u dostawców usług zewnętrznych.

Dane dotyczące schematów płatniczych

We wszystkich schematach płatniczych, tj. kartowych i niekartowych, w 2024 r. odnotowano dalszy wyraźny przyrost rozliczonych transakcji w porównaniu z 2023 r. Pod względem liczby transakcyjność wyniosła 10,8 mld szt. (wzrost o 12,5% w porównaniu z 2023 r.), a pod względem wartości – 974,8 mld zł (wzrost o 15,8%).

Tabela 2.9. Dane dotyczące wszystkich schematów płatniczych

	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba transakcji (mld szt.)	5,7	7,0	8,5	9,6	10,8
Wartość transakcji (mld zł)	489,7	592,5	727,7	841,9	974,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze.

W 2024 r. w schematach kartowych zrealizowano łącznie 8,9 mld transakcji o wartości 710,1 mld zł, co oznacza wzrost pod względem liczby i wartości odpowiednio o 8,5% i 9,5% w stosunku do 2023 r. Jednocześnie wielkości te odpowiadały za 82,4% liczby i 72,9% wartości transakcji w rynku wszystkich schematów płatniczych w Polsce. Natomiast udział schematów niekartowych wzrósł w 2024 r. do poziomu 21,4% dla liczby i 37,3% dla wartości wszystkich transakcji (wzrost w stosunku do 2023 r. odpowiednio o 4,1 pkt proc. oraz o 7,5 pkt proc.). Wśród schematów płatniczych największą dynamiką wzrostu wyróżniał się schemat

¹⁰ Prezes NBP sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem schematów płatniczych na podstawie art. 14 ust. 2 UUP, a zasady dotyczące pobierania opłaty *interchange*, tj. opłaty dla wydawców kart płatniczych uiszczanej z tytułu transakcji płatniczej, wynikają z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/751 z dnia 29 kwietnia 2015 r. w sprawie opłat *interchange* w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę.

¹¹ Zgodnie z art. 132zq ust. 3 UUP czterostronna lub uznana za czterostronną organizacja kartowa przekazuje do NBP kwartalne informacje niezbędne do sprawdzenia prawidłowości stosowania wysokości opłat *interchange* (opłat pobieranych przez wydawcę karty od agentów rozliczeniowych za każdą transakcję dokonaną kartą płatniczą).

BLIK. Udział transakcji zrealizowanych w schemacie BLIK w 2024 r. w transakcjach wszystkich schematów wyniósł 17,3% w liczbie oraz 27,1% w wartości (wzrost w stosunku do 2023 r. odpowiednio o 2,9 pkt proc. oraz o 4,2 pkt proc.).

Tabela 2.10. Udziały schematów płatniczych kartowych i niekartowych (%)

Schematy kartowe	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	92,9	90,1	87,6	85,3	82,4
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	89,0	84,1	80,7	77,0	72,9
Schematy niekartowe	2020	2021	2022	2023	2024
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	7,7	11,0	14,2	17,3	21,4
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	12,4	18,9	23,9	29,8	37,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze.

Na koniec 2024 r. na rynku było 46,4 mln kart płatniczych (przy 45,4 mln kart na koniec 2023 r., wzrost o 2,3%), w tym udział kart wydanych przez organizacje płatnicze Visa Europe Ltd. i Mastercard Europe SA stanowił łącznie 99,9% wszystkich kart płatniczych w Polsce¹².

2.4. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Postanowienia Prezesa NBP dotyczące systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

W 2024 r. Prezes NBP wydał cztery opinie w formie postanowień dotyczące funkcjonowania systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych.

Wydane opinie dotyczyły:

- zasad komunikacji elektronicznej pomiędzy KDPW_CCP S.A. a uczestnikami, a także wprowadzenia uprawnienia dla KDPW_CCP S.A. do wstrzymania realizacji dyspozycji uczestnika w przypadku powzięcia przez spółkę informacji m.in. o nałożeniu na uczestnika sankcji w związku z naruszeniem prawa;
- tworzenia i wykorzystywania funduszu zabezpieczającego prawidłowe wykonanie zobowiązań wynikających z rozliczania transakcji oraz zmian związanych z funkcjonowaniem praw i obowiązków uczestników.

¹² W 2024 r. organizacje Visa Europe Ltd. oraz Mastercard Europe SA odnotowały wzrost liczby wydanych kart płatniczych w porównaniu z 2023 r.

Inne działania nadzorcze dotyczące systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Uczestnictwo w Kolegium Nadzorczym ds. KDPW_CCP

NBP jako członek Kolegium Nadzorczego ds. KDPW_CCP, brał udział w procesie analizy:

- materiału dotyczącego przeglądu i oceny rocznej przeprowadzonej przez właściwy organ nadzoru (KNF) za okres od 1 października 2022 r. do 31 grudnia 2023 r. W rezultacie przeprowadzonej analizy strategii, procesów i mechanizmów wdrożonych przez CCP nie stwierdzono odchyień, a także istotnych zmian w zakresie przestrzegania przepisów rozporządzenia EMIR¹³, w tym w sposobach zarządzania ryzykiem;
- wniosku spółki o walidację zmian w modelach wyznaczania depozytów zabezpieczających, uwzględniających w szczególności dodatkowe parametry opisujące zidentyfikowane przez KDPW_CCP czynniki ryzyka płynności i ryzyka koncentracji oraz rozszerzenie dotychczasowej metodyki kalkulacji depozytów o miarę ryzyka obejmującą kombinację warunkowych wartości zagrożonych w modelu filtrowanej symulacji historycznej i w skrajnych, ale prawdopodobnych warunkach rynkowych;
- projektu oceny planu naprawy KDPW_CCP, który został przekazany członkom Kolegium nadzorczego przez UKNF.

Uczestnictwo w Kolegium ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji KDPW_CCP

W 2024 r. odbyły się dwa posiedzenia Kolegium ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji KDPW_CCP, w ramach których przyjęto harmonogram prac nad przygotowaniem wspólnego stanowiska (ang. *joint decision*) w sprawie zatwierdzenia planu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji dla KDPW_CCP. W rezultacie przeprowadzonych prac dokument *Plan restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji KDPW_CCP* został zatwierdzony w listopadzie 2024 r.

Incydenty w systemach rozliczeń i systemach rozrachunku papierów wartościowych

W systemach rozliczeń i systemach rozrachunku papierów wartościowych w 2024 r. nie odnotowano żadnego incydentu.

Dane dotyczące systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych

W 2024 r. w obszarze rozliczeń i rozrachunków papierów wartościowych w porównaniu z 2023 r. zaobserwowano wzrost wartości dokonanych operacji we wszystkich systemach. Natomiast w zakresie liczby operacji wzrost nastąpił w dwóch z trzech analizowanych systemów.

¹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (ang. *European Market Infrastructure Regulation*).

Systemy KDPW_CCP

Łączna liczba przeprowadzonych rozliczeń transakcji na instrumentach finansowych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP w 2024 r. wzrosła o 10,2% w stosunku do 2023 r. przy jednoczesnym wzroście wartości tych rozliczeń o 18,9%. Na rynku zorganizowanym, jak i niezorganizowanym, odnotowano wzrost zarówno liczby, jak i wartości rozliczonych transakcji w porównaniu z poprzednim rokiem (odpowiednio o 10,1% i 16,3% oraz o 3,6% i 29,2%).

System KDPW oraz system SKARBNET4

W funkcjonujących w Polsce systemach rozrachunku papierów wartościowych, tj. w systemie SKARBNET4 oraz w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW, w 2024 r. liczba rozrachunków spadła o 3,1% w porównaniu z 2023 r. Jednocześnie odnotowano wzrost o 16,7% wartości zrealizowanych transakcji.

Tabela 2.11. Dane dotyczące systemów rozrachunku papierów wartościowych

	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba zrealizowanych transakcji (mln szt.)	15	13,7	10,6	9,6	9,3
Wartość zrealizowanych transakcji (bln zł)	25,3	33,1	36	45,4	53

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

W SKARBNET4 w 2024 r. przeprowadzono o 4,4% więcej rozrachunków transakcji na instrumentach dłużnych niż rok wcześniej, o wartości wyższej o 16,4%. W 2024 r. rozrachunkowi w tym systemie podlegały wyłącznie operacje na bonach pieniężnych.

W systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW w 2024 r. zmniejszyła się liczba przeprowadzonych rozrachunków o 3,2% w stosunku do poprzedniego roku, przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 17,2%. Na rynku zorganizowanym zauważono spadek liczby przeprowadzonych rozrachunków o 4,4% przy jednoczesnym wyraźnym wzroście ich wartości o 51,7%. Natomiast na rynku niezorganizowanym wystąpił wzrost liczby (o 5,3%) oraz wartości (o 13,6%) operacji rozrachunku.

W 2024 r. w systemie IRGiT SRF prowadzonym przez spółkę IRGiT S.A. nie przetworzono żadnych transakcji na instrumentach finansowych.

Spis skrótów

BlueCash	system płatności prowadzony przez Autopay S.A., obsługujący płatności natychmiastowe
CCP	kontrahent centralny – podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących (ang. <i>central counterparty</i>)
CROE	wymagania nadzorcze w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktury rynku finansowego opracowane przez EBC (ang. <i>Cyber resilience oversight expectations for financial market infrastructures</i>)
EBC	Europejski Bank Centralny – bank centralny strefy euro (ang. <i>European Central Bank</i>)
EMIR	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (ang. <i>European Market Infrastructure Regulation</i>)
IOSCO	Międzynarodowa Organizacja Komisji Papierów Wartościowych (ang. <i>International Organization of Securities Commissions</i>)
IRGiT	Izba Rozliczeniowa Giełd Towarowych S.A.
IRGiT SRF	system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez IRGiT S.A.
ISP	infrastruktura systemu płatniczego, nad którą nadzór systemowy sprawuje Prezes NBP, tj. systemy płatności, schematy płatnicze, systemy rozliczeń i systemy rozrachunku papierów wartościowych
KDPW	Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., operator systemu rozrachunku papierów wartościowych
KDPW_CCP	izba rozliczeniowa KDPW_CCP S.A. świadcząca usługi jako CCP, operator systemów rozliczeń papierów wartościowych
KIR	Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., operator systemów płatności Elixir, Euro Elixir i Express Elixir
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego
KSR	Krajowy System Rozliczeń prowadzony przez Fiserv Polska S.A.
PFMI	Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych opracowane przez CPMI-IOSCO (ang. <i>Principles for financial market infrastructures</i> ¹⁴)

¹⁴ CPSS-IOSCO (obecnie CPMI-IOSCO), kwiecień 2012 r., <http://www.bis.org/cpmi/publ/d101a.pdf>.

<i>Polityka</i>	dokument <i>Polityka sprawowania przez Narodowy Bank Polski nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego</i> ¹⁵ , który określa cele, zakres i podstawy sprawowania przez NBP nadzoru systemowego w Polsce
PSP	Polski Standard Płatności S.A. ¹⁶ , operator Systemu Płatności BLIK i Schematu Płatniczego BLIK
RTGS	rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym (ang. <i>real time gross settlement</i>)
schemat BLIK	Schemat Płatniczy BLIK prowadzony przez PSP
SKARBNET4	system rejestracji bonów pieniężnych NBP i bonów skarbowych, system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez NBP
SORBNET2	system RTGS dla płatności wysokokwotowych w złotych prowadzony przez NBP
system BLIK	System Płatności BLIK prowadzony przez PSP
TARGET	TARGET Services – system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym w euro prowadzony przez Eurosystem, funkcjonujący od 20 marca 2023 r. Jest to platforma informatyczna (zestaw usług) składająca się z T2 (rozrachunek płatności), T2S (rozrachunek papierów wartościowych), TIPS (płatności natychmiastowe) oraz ECMS (zarządzanie zabezpieczeniami)
TARGET-NBP	polski komponent systemu TARGET
UE	Unia Europejska
UKNF	Urząd Komisji Nadzoru Finansowego
UOIF	Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi
UoOR	Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami
UUP	Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych

¹⁵ <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2022/07/polityka.pdf>.

¹⁶ Do grudnia 2024 r. PSP funkcjonował jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Spis tabel

Tabela 2.1. Dane dotyczące systemów wysokokwotowych SORBNET2 i TARGET-NBP	9
Tabela 2.2. Udziały systemów SORBNET2 i TARGET-NBP w rynku płatności wysokokwotowych	10
Tabela 2.3. Dane dotyczące systemów płatności detalicznych	11
Tabela 2.4. Udziały systemu Elixir w rynku płatności detalicznych	12
Tabela 2.5. Udziały systemu BLIK w rynku płatności detalicznych	12
Tabela 2.6. Udziały systemu Euro Elixir w rynku płatności detalicznych	13
Tabela 2.7. Udziały systemów Express Elixir i BlueCash w rynku płatności detalicznych	13
Tabela 2.8. Udziały systemu KSR w rynku płatności detalicznych	14
Tabela 2.9. Dane dotyczące wszystkich schematów płatniczych	15
Tabela 2.10. Udziały schematów płatniczych kartowych i niekartowych	16
Tabela 2.11. Dane dotyczące systemów rozrachunku papierów wartościowych	18

nbp.pl

